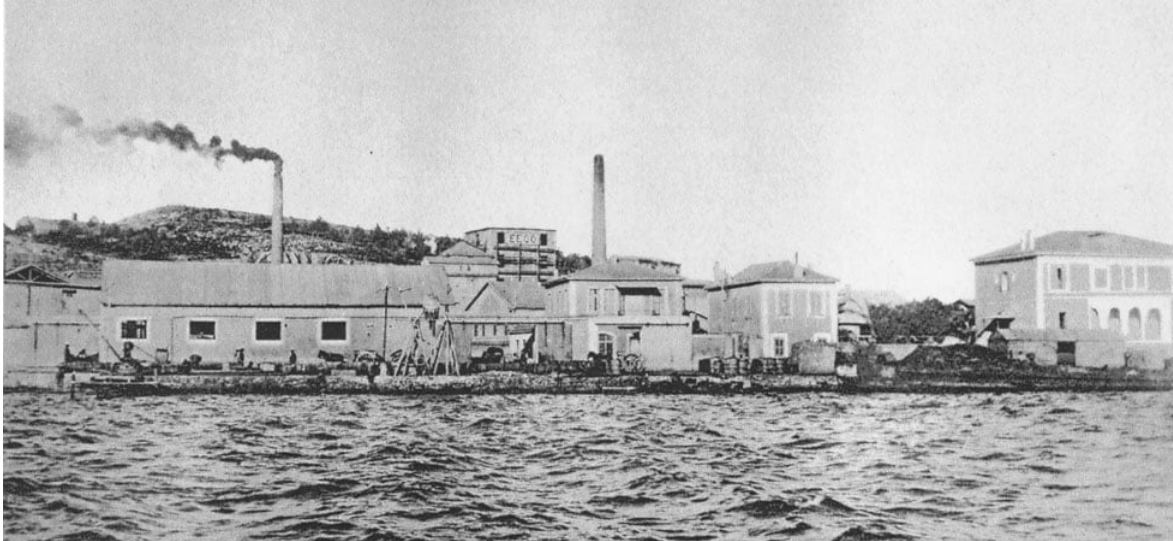

1870 - 1950: Οικονομία και κοινωνία στην Ελλάδα

/ [Πεμπτουσία](#)

Οινοποιία στην Ελευσίνα, το 1920 (πηγή: www.eleusina.gr)

Στις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα αλλά και στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα καθώς και στη περίοδο του μεσοπολέμου (1923-1940) η βιοτεχνία και η βιομηχανία έκαναν και στην Ελλάδα την εμφάνισή τους, εισάγοντας νέα ήθη στην ελληνική κοινωνία και νέες αντιλήψεις για την ανάπτυξη και ανατροφή των παιδιών.

Ένα βασικό χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου, είναι η αντίληψη ότι το παιδί δεν διαφέρει καθόλου από τους ενήλικες, έτσι αντιμετωπίζεται με τον ίδιο τρόπο στην κοινωνία και έχει τα ίδια προβλήματα με τους μεγάλους[1]. Ωστόσο, πραγματοποιούνται σταδιακά τα πρώτα δειλά βήματα προς τη θεώρηση της παιδικής ηλικίας ως ξεχωριστής κοινωνικής κατηγορίας, κάτι που όμως βρίσκει ανταπόκριση στις οικονομικά εύπορες τάξεις, όπως οι γαιοκτήμονες, οι αστοί και οι μικροαστοί, ενώ είναι σχεδόν ανύπαρκτη η αντίληψη αυτή στους εργάτες και τους αγρότες[2]. Ήδη από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα στην Ευρώπη και έναν αιώνα αργότερα στην Ελλάδα τα παιδιά «υπήρχαν» καθώς και η παιδική ηλικία αναγνωριζόταν μόνο όπου υπήρχε καλή οικονομική κατάσταση[3], όπως προαναφέρθηκε.

Οι συνθήκες διαβίωσης για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ήταν πολύ δύσκολες. Η φτώχεια και η εξαθλίωση κυριαρχούσαν παντού τόσο στις πόλεις όσο και στις γεωργικές περιοχές. Τα παιδιά αντιμετωπίζονταν ως μέσο για την αύξηση του οικογενειακού εισοδήματος, ως ένα «χέρι» βοήθειας. Χαρακτηριστικά ο Μ.

Ρηγίνος αναφέρει στο βιβλίο του: «Ο φτωχός μεροκαματιάρης που δεν μπορεί να συντηρήσει τα παιδιά του για να ολοκληρώσουν την 5η και 6η τάξη του δημοτικού, μόλις φτάσουν (τα παιδιά) το 12ο έτος της ηλικίας τους, αναγκάζεται χωρίς την θέλησή του να βρει οποιοδήποτε επάγγελμα για να τα απασχολήσει»[4]. Επομένως η εισαγωγή του παιδιού στο χώρο της εργασίας αποτελούσε μοναδική λύση στην αντιμετώπιση της φτώχειας που μάστιζε την ελληνική οικογένεια τότε. Ένα από τα βασικά κριτήρια για το εργασία θα έκανε κάθε παιδί ήταν η σωματική και πνευματική ανάπτυξη του παιδιού αλλά και το φύλο του. Όταν κάποιο αγόρι ήταν αδύναμο, ασθενικό μπορούσε να εργαστεί ως τεχνίτης, βοσκός ή υπηρέτης. Αντίθετα εάν ήταν σωματικά αλλά και πνευματικά αναπτυγμένο αναλάμβανε τις γεωργικές εργασίες της οικογένειας[5]. Το κορίτσι αντίστοιχα βοηθούσε τη μητέρα στις δουλειές του σπιτιού. Πολλά από την ηλικία των επτά ετών[6] και άνω γίνονταν υπηρέτριες σε σπίτια εύπορων συγγενών ή αστικών οικογενειών με την προϋπόθεση ότι εκτός από τα χρήματα που θα τους έδιναν ως αμοιβή θα τους εξασφάλιζαν τροφή και στέγη και ίσως στο μέλλον θα τα προικοδοτούσαν[7]. Τέλος πολλά κορίτσια αλλά και αγόρια με την ανάπτυξη της βιοτεχνίας και της βιομηχανίας έγιναν εργάτες και αρχικά μαθητευόμενοι εργάτες. Ως μαθητευόμενοι προσέφεραν τις υπηρεσίες τους αμισθί ως αντάλλαγμα για τη μαθητεία τους. Αυτό εξουθένωνε ακόμα περισσότερο τα παιδιά, αφού δούλευαν πολύ, κακοποιούνταν επίσης πολύ με σωματική τιμωρία και δεν αμείβονταν. Σε αντίθεση με τα αφεντικά τους που κέρδιζαν σε βάρος τους[8].

Παρατήρηση: το παρόν άρθρο αποτελεί τμήμα της ιδιαίτερα ενδιαφέρουσας εργασίας της Dr. Ειρήνης Αρτέμη, Πτ. Θεολογίας -Φιλολογίας, MA & PhD Θεολογίας, «Η ΠΑΙΔΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19ο ΚΑΙ 20ο ΑΙΩΝΑ», την οποία η ΠΕΜΠΤΟΥΣΙΑ θα δημοσιεύσει ολόκληρη, τμηματικά. Ήδη έχουμε περάσει στο κεφάλαιο: «Συνοπτική παρουσίαση της παιδικής εργασίας στην Ελλάδα από το 1870 έως και το τέλος της δεκαετίας του 1940.»

[1] «Οι παίδες δεν επλάσθησαν απλώς προς το παίζειν, αλλ' ενωρίς πρέπει να κερδίσωσιν τον επιούσιον αυτών άρτον» Ανώνυμος, «Εργατικοί παίδες», *Οικονομική Επιθεώρησις*, φ.17, 1874, σ. 194

[2] Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, <http://www.ime.gr>

[3] Χ. Νόβα -Καλτσούνη, *Κοινωνικοποίηση. Η γένεση του κοινωνικού υποκειμένου*, Gutenberg, Αθήνα 1996, σ. 95.

[4] Μ. Ρηγίνου, *Μορφές παιδικής εργασίας στην βιομηχανία και την βιοτεχνία (1870-1940)*, Αθήνα 1995, σ. 16.

[5] Αυτόθι, σ. 17.

[6] Χ. Γεωργούλα, *Εργασία ανηλίκων: Έκταση, μορφές και επιπτώσεις στη σχολική επίδοση και στην επαγγελματική σταδιοδρομία, διπλωματική εργασία*, Αθήνα 2004, σ. 8.

[7] Μ. Ρηγίνου, *Μορφές παιδικής εργασίας στην βιομηχανία και την βιοτεχνία (1870-1940)*, σ. 27.

[8] Αυτόθι, σ. 68.